

Conferința Națională de Arte Marțiale
Ediția a II-a, Cluj-Napoca 2011

ARTELE MARȚIALE VĂZUTE PRIN
PRISMA ESTETICII JAPONEZE

Antr. **ADRIAN BOLDIȘ**
2 Dan Karate – Shotokan

**Conferința Națională de Arte Marțiale
Ediția a II-a, Cluj-Napoca 2011**

ABSTRACT

În această lucrare s-a încercat a se transpune Artele Marțiale Japoneze în lumina principiilor și conceptelor estetice japoneze, acest fapt ducând inevitabil la consolidarea ideii că Artele Marțiale Japoneze denumite generic Budo sunt o formă de Artă Tradițională Japoneză.

Conferința Națională de Arte Marțiale
Ediția a II-a, Cluj-Napoca 2011

Arta și estetica japoneză.

Arta este în esență cea mai profundă expresie a creativității umane. Prin modul său de manifestare, arta poate fi considerată și ca o formă de cunoaștere.

Britannica Online definește arta ca "îndemânare și imaginație în creația de obiecte, medii ambiante sau experiențe estetice care pot fi împărtășite" (*the use of skill and imagination in the creation of esthetic objects, environments, or experiences that can be shared with others.*)¹

La fel, arta este o formă a activității umane și a conștiinței, constând în realizarea de structuri expresive capabile să genereze și să comunice emoții specifice complexe, la care participă, atât în actul creației cât și în acela al receptării, senzorialitatea, intuiția, afectivitatea și inteligența. Parte integrantă a culturii, arta îndeplinește un rol important în societate prin funcțiile cognitivă și educativă care-i sunt implicite.²

Iar ca ultimă definiție a artei aș propune-o pe aceea din Dicționarul Etimologic Român și anume că arta este o activitate care are drept scop producerea unor valori estetice.³

Făcând această introducere am arătat legătura intrinsecă dintre artă și estetică. Se cuvine acum să explicăm și ce înseamnă acest concept. Estetica este conform Marelui Dicționar de Neologisme, disciplina filozofică care studiază legile și categoriile artei, precum și problemele referitoare la esența acesteia.⁴

Estetica japoneză, spre deosebire de cea occidentală, este mai preocupată de proces decât de rezultat, de construirea Eu-lui decât de exprimarea Eu-lui⁵. Estetica japoneză era văzută ca o parte integrantă a vieții de zi cu zi. Ea cuprinde o serie de idealuri: unele sunt tradiționale, iar altele sunt moderne și influențate de alte culturi.

¹ Britannica Online: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/36405/the-arts>

² *Dicționar enciclopedic*, Marcel D. Popa, Alexandru Stănculescu, Gabriel Florin-Matei, Anicuța Tudor, Carmen Zgăvărdici, Rodica Chiriacescu, Editura Enciclopedică, 1993-2009

³ *Dicționarul etimologic român*, Alexandru Ciorănescu, Universidad de la Laguna, Tenerife, 1958-1966

⁴ *Marele dicționar de neologisme*, Florin Marcu, Editura Saeculum, 2000

⁵ Donald Richie, *A Tractate on Japanese Aesthetics*, Stone Bridge Press, Berkeley, California, 2007, p. 15

Conferința Națională de Arte Marțiale Ediția a II-a, Cluj-Napoca 2011

Aproape toate artele din istoria Chinei și Japoniei provin din principiile estetice specifice taoismului și budismului Zen (C'han în China). Cele două mari tradiții filozofice s-au integrat în mod natural în tradiția culturală și spiritualitatea japoneză. Acestea au fost asimilate și se oglindesc și în conceptele și valorile promovate de Artele Marțiale.

Termenul de Artele Marțiale a derivat din artele lui Marte, Marte fiind zeul războiului la romani. Acest termen a fost folosit pentru prima oară în această formă în 1933 ca traducere a cuvântului japonez *bujutsu*⁶. Referire la acest termen a fost făcută și mai înainte într-un Manual de Scrimă din anul 1639 numit PALLAS ARMATA (The Gentleman's Armory), în care se specificau metode de îmbunătățire a abilităților în "Arta luptei cu Sabia sau floreta"⁷.

Artele Marțiale propriu-zis, au apărut odată cu apariția omului. Fără a intra prea mult în istorie, deoarece lucrarea de față nu își propune asta, este bine de menționat originea Artelor Marțiale ca fiind consecința apariției agresiunii. Fie că sursa acesteia era de natură umană sau animală, agresiunea a generat un răspuns de apărare. Acesta a fost începutul unei reacții în lanț în care atacatorul își îmbunătățește abilitățile și tehnica de atac, iar cel ce se apără caută modalități menite să facă față atacului. Artele Marțiale s-au păstrat de-a lungul timpului și au evoluat ajungând la apogeu în perioada feudală. Fie că vorbim de cavalerii monarhiilor europene, fie de samurarii japonezi, aceștia au fost exponenții unei clase sociale conducătoare la care supraviețuirea individuală depindea de nivelul cunoștințelor și abilităților deținute în artele războiului. Fie că era vorba despre mânuirea armelor, fie că era vorba de mânuirea armatelor, abilitățile te țineau în viață sau te propulsau pe scara ierarhiei sociale.

Artele Marțiale au intrat într-o perioadă de transformare odată cu apariția armelor din ce în ce mai sofisticate și a dizolvării clasei sociale conducătoare a războinicilor de profesie.

Vorbind despre Artele Marțiale japoneze, acest punct critic a fost Restaurația Meiji din 1868. Din acest moment se intră într-o perioadă de transformare a acestora

⁶ Online Etymology Dictionary, © 2010 Douglas Harper http://www.etymonline.com/index.php?term=martial+arts&allowed_in_frame=0

⁷ <http://www.thearma.org/Manuals/pallas.htm>; <http://pallasarmata.org/pa/index.html>;

Conferința Națională de Arte Marțiale
Ediția a II-a, Cluj-Napoca 2011

dintr-o caracteristică principală a clasei conducătoare a samurailor, în care primau abilitățile și îndemnarea, într-o modalitate de disciplinare a corpului și purificare a minții.

Artele Marțiale, în acceptul actual, au în general origine orientală și presupun căutarea de către practicanți a unui sens mai adânc decât simpla pregătire pentru o confruntare fizică. Aceste țeluri se constituie într-un evantai larg, de la aspirații religioase până la simpla menținere a unei sănătăți perfecte. Din cauza scopurilor urmărite de fiecare tip de *artă marțială*, acestea nu sunt în esență sporturi, însă spiritul de competiție prezent în unele dintre ele și pregătirea fizică pe care o presupun au dus la includerea unora (sau a formelor fizice de manifestare a lor) în această categorie. În realitate, practicarea Artelor Marțiale înseamnă în principal dezvoltarea unei conștiințe superioare, în armonie cu mediul înconjurător, autocontrol realizat prin exerciții fizice și mentale precum și cunoștințe extinse de medicina, filozofie orientala, psihologie, și așa mai departe.

Există numeroși termeni japonezi estetici, ceea ce nu e ceva neobișnuit într-o cultură în care orientarea fundamentală existențială este predominant estetică. Vom încerca să prezentăm mai jos doar câteva din conceptele de bază, aflate într-o strânsă legătură cu Artele Marțiale.

Wabi și Sabi: Estetica simplității.

Haga Koshiro în cartea sa, susține că Wabi nu este un simplu concept estetic, ci reflectă mai multe aspecte ale frumuseții⁸. Alți autori îl traduc printr-un joc de cuvinte foarte frumos: “simplitatea frumuseții sau frumusețea simplității”. Wabi este simplitatea care transcende materialitatea. Wabi este un mod de viață, dar și o cale spirituală, ce precede conceptului Sabi în aplicarea principiilor estetice la domeniul artelor. Wabi se inspiră din budismul Zen aflându-se la confluența generoaselor tradiții confucianiste, taoiste, budiste și shintoiste. Wabi are ca rădăcină Wa, care se referă la armonie, pace, liniște și echilibru.

⁸ Haga, Koshiro. “The Wabi Aesthetic through the Ages.” In *Japanese Aesthetics and Culture: A Reader*. Ed. Nancy G. Hume. Albany: State University of New York Press, 1995

Conferința Națională de Arte Marțiale
Ediția a II-a, Cluj-Napoca 2011

Sabi în sine înseamnă în sens metaforic “înflorirea timpului.” Sabi definește progresia naturală. Este Sabi, ceva peste care s-a pus amprenta timpului și nu în sensul degradării. Înțelesul cuvântului a fost schimbat în decursul timpului, din vechiul “a fi păraginit, părăsit” în mai neutru “a deveni bătrân.” Din secolul al XIII-lea, Sabi a evoluat în aprecierea lucrurilor vechi marcate de patina vremii. Lucrurile Sabi poartă greutatea anilor cu grație și demnitate. Adevăratul Sabi nu poate fi obținut. Este o recompensă a timpului⁹.

Deși după această scurtă explicație se presupune că termenii Wabi, respectiv Sabi ar trebui menționați distinct, totuși în realitate ei sunt alăturați (Wabi-Sabi), desemnând astfel o caracteristică culturală, dar mai ales un principiu estetic unic¹⁰. Amalgamul lui Wabi cu Sabi are în fapt mult mai multă profunzime. Acest amalgam poate fi definit prin fuzionarea celor trei caracteristici: Imperfect, Impermanent și Incomplet. Cu alte cuvinte Wabi Sabi ne transmite un mesaj simplu al realității: **nimic nu e perfect, nimic nu e terminat, finisat, dar cu toate acestea este suficient pentru a transmite adevărata esență**¹¹.

Dar cum se regăsește acest principiu în Artele Marțiale Japoneze? Având în vedere că Artele Marțiale Japoneze poartă cu demnitate greutatea anilor, putem afirma că sunt Sabi, iar forma actuală a Artelor Marțiale Japoneze este o recompensă a timpului. Simplitatea în formă, naturalețea în mișcare, echilibrul și amonia sunt premisele oglindirii principiului Wabi în Artele Marțiale Japoneze. Vorbind despre aceasta, nimic nu este terminat, nimic nu este perfect și nimic nu este final, dar este îndeajuns să transmită adevărata esență.

Și dacă acest principiu unificat al esteticii japoneze nu a spus totul în privința efemerității și impermanenței vine următorul concept să întregască această imagine. Acestea se completează reciproc, tot ceea ce este incomplet și impermanent, adică Wabi-Sabi este în același timp și supus schimbării, adică Mujo.

⁹ <http://calimanvictorconstantin.wordpress.com/2010/06/30/wabi-sabi/>

¹⁰ <http://dumirama68.webs.com/apps/blog/show/6442750-estetica-japonez-259-wabi-sabi-partea-a-iii-a->

¹¹ Parjol, Raluca. „Wabi Sabi - Arta de a vedea frumusețe în imperfectiune” In Newsletter Enryo Nr 6; <http://www.enryo.ro/newsletter/newsletteriul11.pdf>

Conferința Națională de Arte Marțiale
Ediția a II-a, Cluj-Napoca 2011

MUJO – Continuă transformare.

Mujo este la origine un termen budist, care exprimă doctrina că tot ceea ce se naște trebuie să moară, și că nimic nu rămâne neschimbat. Fraza „toate tărâmurile existenței sunt efemere” este prima din cele „Trei legi ale Budismului”. În mod tradițional, japonezii sunt conștienți de impermanența lucrurilor, iar conceptul *mujō* este o temă majoră în arta și cultura lor. Mujo definește o stare naturală a lucrurilor. Totul se supune legilor schimbării, nimic nu rămâne la fel. Artele Marțiale în general, iar cele japoneze în particular sunt supuse transformării continue. De la origini și până în prezent Artele Marțiale s-au transformat în funcție de rolul lor și a celor ce le practicau în societate. De la lupta cu alții în perioadele zbuciumate ale istoriei s-a ajuns la lupta cu sinele în perioada actuală. Dușmanul cel mai de temut este propriul Eu. Maeștrii japonezi ai începutului de secol XX au dezvoltat perspectiva “Do” a componentei “Jutsu” a Artelor Marțiale. În perioada actuală se insistă foarte mult – unii zic că prea mult – asupra transformării Artelor Marțiale în sport. Aici timpul ne va arăta dacă Mujo va fi benefic sau nu Artelor Marțiale de acum încolo. Aș cere un efort de imaginație fiecăruia și l-aș invita să se gândească cum va arăta Arta Marțială pe care o reprezintă peste 20 de ani. Dar peste 50? Sper din toata inima că indiferent de transformare esența să fie păstrată.

YUGEN – Dincolo de ceea ce se vede.

Conceptul de Yugen a apărut în secolul al X-lea, dar nu a fost utilizat pe scară largă până în perioada Kamakura. Yugen este miezul aprecierii frumuseții și artei în Japonia. El valorizează puterea de a evoca mai degrabă decât capacitatea de a enunța direct. Prin Yugen se atinge, grație unei imaginații cultivate, profunzimea dincolo de aparențe, taine și învățături care nu sunt percepute la prima vedere. Yugen este una din valorile estetice cele mai obscure și esoterice. Ideea a fost importată din textele filosofice chinezești, unde avea înțelesul de întunecat, adânc sau misterios. Este vorba de o anume trăsătură tainică și profundă a lucrurilor și a firii incomunicabilă prin cuvinte sau gesturi, dar care poate fi transmisă și resimțită pe alte căi¹².

¹² <http://www.redbrick.dcu.ie/~melmoth/japan/y.html>; <http://www.britannica.com/eb/topic-654665/yugen>;

Conferința Națională de Arte Marțiale
Ediția a II-a, Cluj-Napoca 2011

Ce este dincolo de formă în Artele Marțiale? Ce se simte în momentul în care un practicant de Arte Marțiale Japoneze executa un Kata? Vibrația. Energia. Atât de ascunsă și în același timp atât de vizibilă. Atât de vizibilă, dar în același timp atât de greu de înțeles. Aceste contradicții ne duc cu gândul că în Artele Marțiale există ceva ce stă în spatele cuvintelor, gesturilor sau mișcărilor. Și tocmai asta este Yugen. Adânc, misterios, profund.

GEIDO – Calea Artei

Conceptul *geidō* este folosit în legătură cu artele tradiționale: teatrul *nō*, *kadō* (*Ikebana*), *shodō* (caligrafia japoneză), *sadō* (ceremonia ceaiului), *yakimono* (ceramica japoneză) și nu în ultimul rând Budo¹³. Acest concept estetic are o conotație etică și estetică apreciind procesul de creație. Este foarte folosit în a descrie artistul care printr-un proces de auto-desăvârșire a ales “Calea Artei” în sens spiritual. Pentru a introduce disciplina în antrenament, samurarii urmau exemplul artelor, în care era sistematizată practica, prin forme prescrise și precise, numite *kata*; un exemplu fiind ceremonia ceaiului. Antrenamentul în Artele Marțiale includea cunoașterea teoriei artelor, practica în artele respective, și însușirea conceptelor estetice (de exemplu *yūgen* sau *Wabi-Sabi*) și a filosofiei artelor (*geidō ron*). Foarte mult s-a pus accentul în legătură cu Artele Marțiale pe noțiunea de Unitate Minte-Corp, tradiția budistă afirmând că se poate transforma mintea disciplinând corpul și vice-versa. Aceasta a dus la ceea ce sunt astăzi Artele Marțiale¹⁴.

Concluzionând, putem afirma că Artele Marțiale încorporează valorile Geido, Mujo și Yugen cu accentul pus pe naturalețe, utilitate, sobrietate, eleganță, rafinament și frumusețe. Acestea sunt echilibrate de simplitatea și caracterul de armonie ale conceptului Wabi Sabi.

¹³ Michael F. Marra ”Japanese hermeneutics: current debates on aesthetics and interpretation”:
<http://books.google.ro/books?id=VCcLEBldTagC&lpg=PA27&ots=hHCvOBXPFo&dq=conceptul%20geido&hl=ro&pg=PA27#v=onepage&q&f=false>;

¹⁴ Steve Odin “The social self in Zen and American pragmatism” :
<http://books.google.ro/books?id=owurKkKgFkC&lpg=PA369&ots=kTHIIq3Mqw&dq=conceptul%20geido&hl=ro&pg=PA369#v=onepage&q&f=false>;

Conferința Națională de Arte Marțiale
Ediția a II-a, Cluj-Napoca 2011

În încheiere am dori să vă supunem atenției un citat al cunoscutului scriitor și filozof Lucian Blaga, ascultându-l, veți constata cu surprindere cum în aceste cuvinte transpare și se prefigurează un principiu important al esteticii japoneze discutat în cuprinsul acestei lucrări. Lăsăm la latitudinea Dvs. să apreciați despre care este vorba.

“Orice operă de artă mai veche are doi autori: *artistul* care a plăsmuit-o și *timpul* care i-a adăugat patina, care contribuie în foarte mare măsură la farmecul operei. Câteva secole prefac pe unicul autor inițial în simplu colaborator la propria lui operă.”

Conferința Națională de Arte Marțiale
Ediția a II-a, Cluj-Napoca 2011

BIBLIOGRAFIE SELECTIVA:

Carti:

Dicționar enciclopedic, Marcel D. Popa, Alexandru Stănciulescu, Gabriel Florin-Matei, Anicuța Tudor, Carmen Zgăvărdici, Rodica Chiriacescu, Editura Enciclopedică, 1993-2009
Dicționarul etimologic român, Alexandru Ciorănescu, Universidad de la Laguna, Tenerife, 1958-1966
Marele dicționar de neologisme, Florin Marcu, Editura Saeculum, 2000
Donald Richie, *A Tractate on Japanese Aesthetics*, Stone Bridge Press, Berkeley, California, 2007, p. 15
Haga, Koshiro. "The Wabi Aesthetic through the Ages." In *Japanese Aesthetics and Culture: A Reader*. Ed. Nancy G. Hume. Albany: State University of New York Press, 1995
Vasiliu, Florin si Basta, Camelia. "Poezia lirica japoneza-valori estetice" Ed. Haiku, Bucuresti, 2000.
Colțescu, Viorel. "Finalitate fără scop" în: *Revista de filosofie* 38, 1991, p. 177-182.
Anca Balaci, *Mic dicționar de mitologie greacă si romană*, Editura Mondero, București, 1992

Internet:

Mitsuyo Toyoda, B. Ag. "Approaches to nature aesthetics: East meets West" *Thesis Prepared for the Degree of MASTER OF ARTS - UNIVERSITY OF NORTH TEXAS*.
Link: <http://www.cep.unt.edu/theses/toyoda.pdf>; <http://digital.library.unt.edu/permalink/meta-dc-3305:1>

David and Michiko Young, *Spontaneity in Japanese Art and Culture*, <http://japaneseaesthetics.com>, 2006

<http://www.aikido-galati.ro/index.php/infos/articole/38-simplitatea-valoare-intrinseca-aikido.html> (Sorin Dorin)

<http://plato.stanford.edu/entries/japanese-aesthetics/>

Online Etymology Dictionary, © 2010 Douglas Harper

http://www.etymonline.com/index.php?term=martial+arts&allowed_in_frame=0

<http://www.thearma.org/Manuals/pallas.htm>; <http://pallasarmata.org/pa/index.html>;

Britannica Online: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/36405/the-arts>

Online Etymology Dictionary, © 2010 Douglas Harper

http://www.etymonline.com/index.php?term=martial+arts&allowed_in_frame=0;

<http://calimanvictorconstantin.wordpress.com/2010/06/30/Wabi-Sabi/>

<http://dumirama68.webs.com/apps/blog/show/6442750-estetica-japonez-259-Wabi-Sabi-partea-a-iii-a>

<http://www.redbrick.dcu.ie/~melmoth/japan/y.html>; <http://www.britannica.com/eb/topic-654665/Yugen>;

Michael F. Marra "Japanese hermeneutics: current debates on aesthetics and interpretation":

<http://books.google.ro/books?id=VCcLEBldTagC&lpq=PA27&ots=hHCvOBXPFo&dq=conceptul%20Geido&hl=ro&pg=PA27#v=onepage&q&f=false>;

Steve Odin "The social self in Zen and American pragmatism":

http://books.google.ro/books?id=o_wurKkKgFkC&lpq=PA369&ots=kTHIq3Mqw&dq=conceptul%20Geido&hl=ro&pg=PA369#v=onepage&q&f=false;

Parjol, Raluca. „Wabi Sabi - Arta de a vedea frumusețe în imperfecțiune” In Newsletter Enryo Nr 6;

<http://www.enryo.ro/newsletter/newsletteriul11.pdf>

Satoshi Higuchi, Professor of Hiroshima University, Japan, „*The Politics of Art in Modern Japan: The Fine Arts versus the Martial Arts*” <http://home.hiroshima-u.ac.jp/higuchis/ICA2007%28Satoshi%20Higuchi%29.pdf>